

Zing voor de HEERE een nieuw lied,
want Hij heeft wonderen gedaan;
Zijn rechterhand en Zijn heilige arm
hebben Hem heil gebracht.

Psalm 98: 1

**Rapport van de commissie Formulieren
inzake het onderzoek naar het nieuwe Liedboek
Februari 2014**

Voorwoord

Voor u ligt het rapport dat de commissie liturgische formulieren¹, in opdracht van de synode van de vGKN heeft geschreven n.a.v. haar onderzoek naar het nieuwe Liedboek², uitgegeven door de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied in 2013.

Tijdens de bespreking die vooraf ging aan het verzoek om het nieuwe Liedboek te toetsen, werden door de afgevaardigden behartigenswaardige vragen gesteld: is het wel nodig om dit liedboek in boekvorm te toetsen nu de liederen in veel kerken op de beamer worden getoond? Kunnen we de keuze van de liederen niet in goed vertrouwen overlaten aan de voorgangers? Deze discussie resulteerde in een verzoek aan de commissie tot een inventariserend onderzoek van het nieuwe Liedboek.

Ons inziens een terecht verzoek, want het is niet onbelangrijk wat de gemeente zingt. Het gaat niet zomaar om een paar versjes die al dan niet goed in het gehoor liggen. Het gaat over de eredienst; het gaat over de kerk, het volk van God uit Joden en heidenen. Gods volk mag een heilig priesterschap vormen, een geestelijk huis waarin geestelijke offeranden worden gebracht.³ Wij mogen de HERE grootmaken met Psalmen, lofzangen en geestelijke liederen: wij mogen zingen voor de HERE met dank in ons hart.⁴ Dit alles in het besef WIE het is Die wij mogen eren in onze liederen: de Heilige, die troont op de lofzangen Israëls.⁵

In het Bijbelboek Leviticus, waar de wortels van de eredienst liggen, wordt de nadruk gelegd op de heiligheid van God.⁶ De HERE is de totaal Andere. Dat brengt een mens op de knieën. Beseffen wij hoe groot de HERE is, dat het niet vanzelfsprekend is dat de heilige God met ons mensen te maken wil hebben? Zelfs de engelen bedekken hun aangezicht voor Hem, zo lezen we in het roepingsvisioen van Jesaja.⁷ Vervolgens hoort Jesaja het lied van de engelen: *Heilig, heilig, heilig, is de HERE der Heerscharen, de ganse aarde is van zijn heerlijkheid vol.*⁸

Het is deze heilige God die wij als gemeente mogen aanbidden. Onze liederen mogen Hem grootmaken en daarom is het van belang dat onze liederen de Bijbel naspreken. Dit zal concreet betekenen dat net als in de Psalmen ook in onze liederen de grote naam van de HERE God centraal staat. Niet de mens, niet onze religieuze ervaring staat centraal, maar elk lied zal in loven, klagen en bidden de kerugmatische⁹ intentie dienen te hebben: *niet ons, o HERE, niet ons, maar uw naam geef eer.*¹⁰

In de gereformeerde traditie is de Bijbel steeds de basis van de liturgie geweest, niet alleen door uit de Schrift te lezen en ook niet alleen in de verkondiging, maar in de totale eredienst. De te gebruiken liedbundel speelt daarin een belangrijke rol.¹¹

¹ In het vervolg wordt deze commissie aangeduid als 'de commissie'.

² In het vervolg aangeduid als 'het nieuwe Liedboek', ter onderscheiding van het Liedboek voor de Kerken uit 1973.

³ 1 Petrus 2:5.

⁴ Kolossenzen 3:16.

⁵ Psalm 22:4.

⁶ Zie bij voorbeeld Leviticus 10:3 en 20:26.

⁷ Jesaja 6:2.

⁸ Jesaja 6:3.

⁹ Kerugmatisch: heeft betrekking op de verkondiging van het Woord van God.

¹⁰ Psalm 115:1

¹¹ *onderwijst elkaar en wijs elkaar terecht, met psalmen, lofzangen en geestelijke liederen. Zing voor de Heere met dank in uw hart.* (Kolossenzen 3:16)

Het is de voornaamste intentie van de commissie geweest om het nieuwe Liedboek vanuit bovengenoemd perspectief te toetsen. Wij bieden u dit rapport aan met de bede dat het onze kerken mag dienen in een goede besluitvorming in het belang van het zingen in en vormgeven van de eredienst.

Februari 2014

Ds. J.J. Douma – van der Molen

Ds. A. van Harten – Tip

Br. B. Postma

Ds. M.J.M. Sijtsma – van Oeveren.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2	
Inhoudsopgave	4	
Inleiding	Ter inleiding	5
	1. Historie komst nieuw Liedboek, besluitvorming	5
	2. Opdracht van de commissie, inhoud van dit rapport en opmerkingen vooraf	6
Hoofdstuk 1	Algemene onderdelen	8
	1.1 De titel	8
	1.2 De indeling	8
	1.3 Gedichtjes	8
	1.4 De muziek	9
	1.5 Registers	9
	1.6 Vergelijking met het Liedboek voor de Kerken	9
Hoofdstuk 2	Psalmen	10
Hoofdstuk 3	Gezangen en overige liederen (indeling per groep en soort)	11
	3.1 Cantica	11
	3.2 Bijbelse vertelliedereren	11
	3.3 Getijden van de dag	12
	3.4 De eerste dag	13
	3.5 Getijden van het jaar	17
	3.6 Leven	20
	3.7 Samen leven	23
Hoofdstuk 4	Registers, medewerkers, taalgebruik	25
	4.1 Registers	25
	4.2 Medewerkers	25
	4.3 Taalgebruik	26
Conclusies en Advies		27
	Conclusies	27
	Advies aan de synode	28
Bronvermelding		29

Ter inleiding

Vooraf is het goed om na te gaan hoe het nieuwe Liedboek tot stand is gekomen en wat hiertoe de aanleiding was.

1. Historie komst nieuw Liedboek, besluitvorming

Opdracht nieuw Liedboek

De start voor het maken van een nieuw liedboek lag op de generale synode van 2007 van de PKN. Daar is het besluit genomen een nieuw liedboek samen te stellen, ter vervanging van het Liedboek voor de Kerken uit 1973. De opdracht tot uitvoering werd gegeven aan de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied (ISK). Een zevental andere kerken fungeerde als medeopdrachtgever, namelijk:

- de Algemene Doopsgezinde Sociëteit
- de Broederschap der Remonstranten
- de Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB
- de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt
- de Nederlands Gereformeerde Kerken
- de Verenigde Protestantse Kerk in België
- de Evangelisch-Lutherse Kerk in België.

Rapportage synode PKN

De Rapportage nieuw Liedboek¹² is behandeld op de PKN-synode van 26 april 2013. In dit rapport wordt een uitgebreid overzicht gegeven van de besluitvorming, de afspraken en de toetsing van het liedboek. Dat laatste was voor de commissie van belang, evenals een samenvatting van het gesprek van het moderamen van de PKN met de supervisors nieuw Liedboek. In deze twee documenten vinden we de verantwoording voor de keuzes die zijn gemaakt en die hebben geleid tot de samenstelling van het nieuwe Liedboek in de huidige vorm.¹³

In het rapport lezen wij dat de volgende normen door de supervisors zijn gehanteerd:

1. Het Liedboek dient een uitdrukking te zijn van de identiteit van de Protestantse Kerk.
2. Het Liedboek houdt rekening met diverse taalvelden en muziekculturen
3. De liederen uit het Liedboek moeten zingbaar zijn
4. Verschillende stromingen in de Protestantse Kerk dienen vertegenwoordigd te zijn
5. De liederen moeten voldoende kwaliteit hebben als kerklied
6. Het Liedboek dient meer liederen te bevatten die aansluiten bij het kerkelijk jaar
7. Het Liedboek dient niet alleen strofische liederen te bevatten
8. Het Liedboek dient meer liederen te bevatten voor kinderen en jongeren
9. Er zijn meer liederen nodig die aansluiten bij de hedendaagse werkelijkheid
10. Er dient aandacht te zijn voor inclusief taalgebruik¹⁴
11. Psalmen¹⁵

¹² Deze rapportage is vrij te downloaden vanaf de website van de PKN.

¹³ Overigens is dit rapport voor de synode van de PKN geschreven en door deze synode behandeld vóór de inhoud van het nieuwe Liedboek was vrijgegeven. Men had dus geen inzage in de totale bundel.

¹⁴ Inclusief taalgebruik betekent dat er 'sexe-neutraal' wordt geformuleerd, bij voorbeeld: God niet –alleen- als Hij/hij of Vader aanduiden, maar ook als Zijn/zij of Moeder.

¹⁵ Men was van mening dat de Psalmen opgenomen dienden te worden in het nieuwe Liedboek.

Uitgave

Het nieuwe Liedboek is per 25 mei 2013 vrij beschikbaar. Omdat de waarde van het nieuwe Liedboek voor eredienst en pastoraat dient te blijken in de praktijk in de gemeente, heeft de PKN het voor vijf jaar vrij gegeven ter beproeving. Daarna zal een traject worden ingezet om al dan niet te besluiten het liedboek vrij te geven in de kerken. Naast het liedboek wordt ook een handreiking voor de beproeving meegeleverd. Aandachtspunten voor toetsing in de praktijk zijn met name geschiktheid van de bundel voor jongeren en de moeilijkheidsgraad van de liederen. De toetsing wordt uitdrukkelijk aan de gemeenten overgelaten, zij moeten het beoordelen en met reacties komen.¹⁶

2. Opdracht van de commissie, inhoud van dit rapport en opmerkingen vooraf

Opdracht commissie vGKN

De commissie formulieren van de vGKN heeft op de synodezitting van zaterdag 13 april te Assen de volgende opdracht van de synode gekregen – zoals verwoord in de notulen:

2. nieuwe Liedboek

i) Vraag om een advies betreffende het nieuwe Liedboek. Enkele afgevaardigden vinden dat het door het gebruik van de beamer niet meer uitmaakt uit welke bundel een lied komt. De toetsing van de inhoud van liederen is dan wel een probleem, al kan dat een kwestie van vertrouwen zijn. Men wil niet dat kerkleden op extra kosten worden gejaagd; er zijn genoeg bundels. Ook moet het niet teveel moeite kosten. Oecumenisch gezien is het belangrijk om een mening te hebben over dit nieuwe Liedboek. De commissie liturgische formulieren krijgt het verzoek om een inventariserend onderzoek te doen naar dit nieuwe Liedboek.

Inhoud rapport

De commissie heeft haar werkzaamheden grotendeels gericht op de toetsing van de inhoud van de liederen. Deze toetsing wordt weergegeven in de hoofdstukken 2 en 3 van dit rapport. In hoofdstuk 1 gaat de commissie eerst in op een aantal algemene zaken zoals de titel, de indeling, het register en overige onderdelen uit het nieuwe Liedboek.

In hoofdstuk 4 worden nog enkele belangrijke zaken apart aan de orde gesteld, waarna in hoofdstuk 5 de conclusies worden getrokken. Tot slot volgt het advies aan de synode in het laatste hoofdstuk, gevolgd door de bronvermelding.

Opmerkingen en bevindingen vooraf

In het ‘Ten geleide’ van het nieuwe Liedboek geeft de secretaris van de ISK duidelijk aan dat op de achtergrond de maatschappelijke ontwikkelingen van de laatste jaren een grote rol hebben gespeeld bij het samenstellen van het nieuwe Liedboek. Tevens is de rijke verscheidenheid van het christelijke belijden en de christelijke spiritualiteit terug te vinden in de liederen. Dit komt overeen met de norm dat het Liedboek recht moet doen aan de verscheidenheid binnen de PKN. Dit blijkt ook uit artikelen en interviews die de commissie heeft gelezen.

Verder wordt op pagina 2 van de inleiding opgemerkt dat in de bundel veel liederen staan ‘waarin het zangplezier centraal staat’. Dit is opmerkelijk omdat van ouds in het kerklied de HERE God centraal staat.

¹⁶ Opvallend is dat het nieuwe Liedboek niet is uitgegeven als ware het een ‘proefbundel’. Ook de aanschaf van de digitale versie voor een gemeente brengt aanzienlijke aanschafkosten met zich mee.

De volgende zin in de inleiding maakt echter duidelijk dat het in het nieuwe Liedboek niet specifiek gaat om een bundel kerkliederen. Deze bundel is evenzeer bedoeld om *'te functioneren op andere momenten en plaatsen, bijvoorbeeld in getijden en persoonlijke meditatie, pastoraat en geloofsgesprek, gezin en school.'* Het zingen in gemeenschap is niet meer het centrale uitgangspunt. Daarmee is het nieuwe Liedboek dus een principieel andere bundel dan het Liedboek voor de Kerken. Ook de titel: *Liedboek, Zingen en bidden in huis en kerk*, laat dit zien.

HOOFDSTUK 1

Algemene onderdelen

1.1. De titel

De titel van het nieuwe Liedboek luidt: Liedboek
 Zingen en bidden in huis en kerk

Met deze titel is een wijziging ten opzichte van het Liedboek voor de Kerken aangegeven. Dat is op zich niet erg; een wijziging kan een verbetering zijn. Opvallend is wel, dat het huis vóór de kerk wordt genoemd. Door de toevoeging van ‘bidden’ heeft de bundel trekjes van een brevier, een gebeden- en Schriftlezingenboek voor de getijden, gekregen. Of dit een goede ontwikkeling is, moet blijken uit de inhoudelijke analyse van het nieuwe Liedboek.

1.2. De indeling

Het nieuwe Liedboek bestaat uit een aantal categorieën liederen:

Psalmen

Cantica (Schriftgezangen)

Bijbelse vertelliedereren

Getijden van de dag (gebeden en liederen voor diverse momenten van de dag)

De eerste dag (de zondag)

Getijden van het jaar (kerkelijk jaar en dergelijke)

Leven (geboorte, overlijden, en dergelijke)

Samen leven (kerk, schepping e.d.)

Op het oog is dit een behoorlijk complete lijst. In de praktijk blijkt deze toch verwarrend te zijn. Bij de bespreking van de afzonderlijke onderdelen van het Liedboek wordt hierop teruggekomen.

1.3. Gedichtjes

In het nieuwe Liedboek staan her en der bij de liederen korte gedichten. Er stonden ook in het ‘oude’ Liedboek enkele korte teksten, maar op deze schaal is de toevoeging van gedichten iets nieuws. De commissie heeft deze gedichtjes allemaal gelezen en besloten er niet bij de verschillende rubrieken aandacht aan te besteden, maar er een algemene opmerking over te maken.

Er zitten zeker mooie gedichten tussen, bijvoorbeeld bij lied 268 en lied 95. Er staan echter bijzonder veel gedichten in die niet aansluiten bij de gereformeerde manier van geloven en belijden. Als voorbeeld een gedichtje van Erik Idema bij Psalm 23 (pagina 75):

Genoeg

*‘Dan was jij de herder
En ik was het schaap...’*

Jij zoekt voor mij
groen grazig gras.
Ik voel mij vrij,
speel zonder jas.

En als ik blaas,
begrijp jij mij.

Loop ik op straat,
ben jij er bij.

In diepe nacht
maak jij het licht
Jij houdt de wacht,
jij blijft in zicht.

Als ik jou heb,
heb ik genoeg.

Voor wie verder wil lezen verwijst de commissie, als voorbeelden van gedichten die zij niet in een dergelijke bundel vindt passen, naar de bladzijden 132, 1263, 1295 en 1525. Omdat informatie over de dichters ontbreekt is het moeilijk om de gedichten te ‘plaatsen’.

1.4. De muziek

Met opzet zijn in het nieuwe Liedboek allerlei verschillende muziekstijlen samengebracht. Opvallend is wel dat het ‘opwekkingslied’ nauwelijks vertegenwoordigd is. Blijkbaar voldeed dit niet aan de kwaliteitseis van de samenstellers.

Wel is er een prachtig koorstuk opgenomen: een bewerking van Psalm 145. Dat is mooi voor een cantorij, maar die zal vermoedelijk elders de muziek bestellen.

De bundel bevat diverse ‘antifonen’: zangen uit de kloostertraditie, als inleiding op een gezamenlijk gezongen lied. In de gereformeerde traditie zijn we gewend om sámen te zingen. Een groot aantal liederen lijkt echter niet geschikt voor samenzang.

Nieuwe liederen zijn soms op bekende melodieën gedicht, zoals dit ook in het verleden vaak werd gedaan. De commissie vindt het niet gepast om een dooplied, lied 359, te laten zingen op de melodie van ‘Ozewiezewoze, wiezewalla, kristalla’.

1.5. Registers

Het nieuwe Liedboek heeft drie registers: één op de beginregel van de liederen, één op Schriftplaatsen en één op liturgisch gebruik. Dit vergemakkelijkt het opzoeken van de liederen.

Helaas ontbreekt een lijst van de dichters en componisten. Wie bijvoorbeeld een lied van Luther of Paul Gerhard zoekt, komt met de gegeven registers niet ver. Het viel de commissie op dat er slechts één lied, nummer 396, te vinden is van de hedendaagse Lutherse dichterdomee Hans Mudde.

Als slot is er een ‘verantwoording’ van de liederen gegeven (p.1612 vv), in verband met de auteursrechten. Hieruit blijkt dat er relatief veel liederen uit de rooms-katholieke traditie in deze bundel te vinden zijn en dit is opvallend, temeer omdat de rooms-katholieke kerk geen deel uitmaakt van de opdracht gevende kerken.

1.6. Vergelijking met het Liedboek voor de Kerken

Op basis van het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat het nieuwe Liedboek een heel andere bundel is dan het Liedboek voor de Kerken. Met name de invoering van liederen uit andere geloofstradities, zoals de rooms-katholieke en de Oosters Orthodoxe, zonder dat hiervan verantwoording wordt afgelegd, is opmerkelijk. Overigens werkten ook aan dat Liedboek voor de Kerken mensen met een heel verschillende achtergrond mee en stonden er liederen in die om diverse redenen niet geschikt waren voor gereformeerde erediensten.

HOOFDSTUK 2

Psalmen

De commissie merkt met dankbaarheid op dat alle 150 Psalmen compleet in het Liedboek zijn opgenomen. In vergelijkbare buitenlandse bundels is dit lang niet altijd het geval.

Helaas telt de nummering na de Psalmen door. Het doet afbreuk aan de unieke positie en Bijbelse oorsprong van de Psalmen dat zij niet meer een apart onderdeel van het nieuwe Liedboek vormen. Voor de weergave van de Psalmen is gekozen voor dezelfde berijming als in het Liedboek voor de Kerken.¹⁷

Naast de ons bekende berijmde psalm staan meestal nog één of twee andere liederen die –min of meer- dezelfde thematiek als die psalm hebben of een bewerking van de Bijbelse psalm zijn. Dit is echter iets anders dan de berijming van een Schriftgedeelte, waarbij de dichter heeft geprobeerd zo dicht mogelijk bij de Bijbeltekst te blijven. Op deze manier staan liederen van een verschillend gehalte naast elkaar, alsof er geen verschil zou zijn.

Enkele voorbeelden ter illustratie:

De commissie mist bij Psalm 42 het lied “Als een hert dat verlangt naar water”¹⁸. Dit lied was zowel qua tekst als melodie passender geweest dan het lied dat nu onder 42a is opgenomen.

Bij o.a. Psalm 62, 117 en 119 vraagt de commissie zich af waarom hier niet is gekozen voor het opnemen van de onberijmde versies van delen van deze psalmen, die inmiddels breed bekend zijn geworden in de kerken.¹⁹

De ‘vaste burcht’, Luthers lied bij Psalm 46, is opgenomen als nummer 898, in de rubriek ‘leven’. De commissie begrijpt niet waarom dit lied niet bij de betreffende Psalm is opgenomen.

Psalm 145a, hoe mooi ook als koorwerk, is niet als gemeentezang te zingen in de opgenomen Duitse tekst. De meerwaarde van dit lied in het Liedboek ontgaat de commissie.

Tot slot staan er bij diverse Psalmen gedichten, zie hierover wat is vermeld in Hoofdstuk 1.

Het verbaast de commissie dat in dit liedboek, dat bedoeld is voor 'de hele breedte van de PKN' geen psalmen in de oude berijming zijn opgenomen. Deze berijming is immers nog steeds in gebruik in een aantal Gereformeerde Bonds gemeentes. Een uitzondering is Psalm 134 vers 3 ('dat 's HEREN zegen op u daal'), maar dit couplet is opgenomen als lied 363 in de rubriek 'de eerste dag'.

Concluderend stelt de commissie dat de samenstelling van de rubriek 'Psalmen' ondoorzichtig en inconsistent is.

¹⁷ Dit betekent dat de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, die ook aan deze bundel meewerkten, hun eigen psalmberijming moeten opgeven.

¹⁸ Nummer 8 uit de Evangelische Liedbundel.

¹⁹ Bij ons zijn deze liederen bekend als de nummers 188, 30 en 262 uit de Evangelische Liedbundel.

HOOFDSTUK 3

Gezangen en overige liederen (indeling per groep en soort)

3.1 Cantica

Cantica wil zeggen ‘Lofzangen uit de Bijbel’. Dit zijn berijmingen van Schriftgedeeltes. Zo kennen wij in het Liedboek voor de Kerken de lofzangen van Maria, Zacharias en Simeon, respectievelijk de Gezangen 66, 67 en 68.

De rubriek ‘cantica’ herbergt voor de commissie een ratjetoe van stijlen waar zij geen structuur in ziet.

Het valt op dat de HERE God veelvuldig wordt aangeduid met ‘Eeuwige’ in plaats van met Zijn Naam HERE. (Met deze naam heeft God Zichzelf aan Mozes bekendgemaakt: HERE, dat is de God van het verbond, de God van de belofte.)

Het Lied van Mirjam (nummer 1002) is niet in deze rubriek te vinden, dat van Mozes wel (nummer 151).

Van de lofzang van Simeon (nummer 159) is de bekende versie niet meer opgenomen.

Het lied van de drie mannen in het vuur (nummer 154) is gebaseerd op een apocrief Bijbelgedeelte.

Het is opvallend dat in deze rubriek geen enkel lied te vinden is dat teksten uit Openbaring weergeeft.

3.2 Bijbelse vertellieder

In deze rubriek zijn tal van liederen opgenomen welke rechtstreeks verwijzen naar een bekend Bijbelverhaal of het verhaal in liedvorm weergeven.

Hierbij verwacht de commissie ook de kinderliederen, maar vindt deze weinig terug. Er zijn wel liederen opgenomen uit ‘Alles wordt nieuw’, maar de kinderliederen die het meest in onze kerken worden gezongen ontbreken.

De commissie vindt het een gemiste kans dat er geen kinderliederen van Elly & Rikkert zijn opgenomen.

Tegen bijna alle (nieuwe) liederen uit deze groep kan de commissie bezwaren formuleren. De keuzes die de samenstellers hebben gemaakt zijn veelal onbegrijpelijk. Diverse teksten komen kinderachtig – iets anders dan voor kinderen bestemd - en soms zelfs oneerbiedig over.

Een paar voorbeelden:

Lied 164 ‘Zij is een vrouw van naam in Israël’ is geschreven door een rooms-katholieke feministische theologe (zie Hoofdstuk 4, medewerkers) en past qua inhoud niet in een liedboek dat gebruikt wordt voor en in de gereformeerde liturgie.

Lied 167 ‘Weet jij ook waar Mozes is?’ wordt een speellied genoemd, maar de commissie begrijpt niet waarom dit lied is opgenomen, terwijl er bestaande liederen over Mozes zijn die veel duidelijker en Bijbeler het verhaal van Mozes vertellen. Bijvoorbeeld: ‘klein, klein kindje, je leven loopt gevaar’ (uit: Alles wordt Nieuw).

De tekst van nummer 179 is ronduit vrijzinnig: ‘Meisje sta op, want je slaapt niet meer, je droomde, je dagdroomde even....’

Lied 183 is een nieuw lied over de zaaier, maar waarom ontbreekt het bekende en goed te zingen lied van ‘een zaaier ging uit om te zaaien...’?

Lied 185 “Een jongen met een grote mond” is ook een rare keus. Waarom hier niet de keuze gemaakt voor het lied over de verloren zoon uit Alles wordt Nieuw?

Lied 189 “Daar gaat Saulus” beschouwt de commissie als een lied dat opzettelijk populair de Bijbelse boodschap oneer aandoet.

3.3. Getijden van de dag

De liederen in deze rubriek zijn onderverdeeld naar het tijdstip waarop ze gebruikt kunnen worden. De indeling volgt verderop in deze paragraaf. Veel liederen zijn van de hand van Huub Oosterhuis, Tom Naastepad en Sytze de Vries.

Bij deze rubriek vroeg de commissie zich af wat er mee wordt bedoeld. Daadwerkelijk de delen van de dag vieren misschien? Dat zou kloppen met de titel van de bundel, dat het ook liederen voor thuis zijn, maar verhoudt zich vreemd tot de eredienst waar de liederen met name worden gebruikt.

Ook hier blijkt de invloed van de liturgische beweging op het nieuwe Liedboek. Deze volgt in diverse opzichten de rooms-katholieke traditie, waar de getijden van de dag worden gevierd door gebed en bezinning, met name in de kloosters.

Wanneer we als gereformeerde kerken deze richting inslaan betekent dat het einde van de gereformeerde liturgie. De commissie wijst dit dan ook stellig af. Deze rubriek bevat verhoudingsgewijs veel liederen en zij zouden wat de commissie betreft bijna allemaal verwijderd kunnen worden. Een uitzondering is het bekende lied 213: Morgenglans der eeuwigheid.

In veel liederen in deze rubriek heeft het ‘ik’ voorrang, wat mogelijk wel past in de traditie van ‘huisgodsdienst’, maar niet in de gereformeerde eredienst. Daar zien wij het gezamenlijk zingen juist als lofoffer voor de HERE.

Per subrubriek worden hieronder enkele voorbeelden gegeven.

Getijden van de dag

De liederen in deze groep zijn niet geschikt voor gebruik in onze liturgie. Ze lijken afkomstig te zijn uit de rooms-katholieke traditie, waarin met name in de kloosters dagelijks korte diensten (getijden) worden gehouden. Ook verwacht de commissie niet dat deze liederen door leden van onze kerken thuis zullen worden gezongen.

Lied 194 bevat de tekst uit Ps. 124:8, zo staat er onder vermeld. Maar de woorden die hier tussen zijn gevoegd zijn niet uit deze psalmtekst. Dat is verwarrend!

Lied 195, het ook in onze kerken ook wel gebruikte ‘Klein Gloria’, wordt gebruikt als afsluiting van een Psalm. Daarmee wordt er een christelijk sausje gegoten over een lied uit het

Oude Testament. Hoewel dit al jaren lang het gebruik is in diverse – soms ook gereformeerde - kerken, vindt de commissie dit onaanvaardbaar en respectloos tegenover het volk Israël.

Morgen

Een pijnlijke vergissing is volgens de commissie lied 205:2 ‘Kom uit je warme bed, roept Hij, of ben je ziek, doodop of lui?’

Lied 216 ‘Dit is een morgen als ooit de eerste’ is een vertaling van het populaire ‘Morning has broken’ van Cat Stevens. Ogenschijnlijk lijkt hier niet veel mis mee, maar de goede lezer ziet dat met dit lied niet de Schepper, maar de schepping wordt verheerlijkt.

Lied 222 begint met een voorzang, waarvan de melodie niet is weergegeven. Dit is overigens bij meerdere liederen het geval. Dit maakt de gemeente tamelijk ‘onmondig’. Wie het lied thuis wil zingen, mag blijkbaar een eigen melodie bedenken.

Lied 223:4 doet niet bepaald denken aan een kerkelijke setting: ‘opstaan, mensen, zet je feestmuts op, een eind aan wachten: wereld op zijn kop!’

Middag

Opvallend is dat regelmatig de HERE God met ‘jij’ of ‘Jij’ wordt aangesproken. Bijvoorbeeld in lied 228: ‘Gezegend ben Jij, God in ons midden. (2x) Jij opent je hand en geeft ons te eten. Gezegend ben Jij, God in ons midden.’

Maaltijd

Bij lied 229 staat een versie van het Onze Vader uit de ‘Bijbel in Gewone Taal’. Deze vertaling vervlakt de inhoud van dit gebed. Deze liederen zijn duidelijk bedoeld om thuis te zingen. De commissie betwijfelt of deze liederen werkelijk zo gebruikt gaan worden.

Avond

In lied 260 wordt de engel bezongen die over je waakt als je gaat slapen. De commissie betwijfelt zeer de wenselijkheid van dergelijke liederen in een liedboek voor de protestantse liturgie en merkt hierbij op dat engelen veel voorkomen in de liederen van het nieuwe Liedboek en niet altijd op de Bijbelse manier waarop zij gewoonlijk in het Liedboek voor de Kerken werden genoemd.

3.4 De eerste dag

De commissie heeft grote moeite met de titel ‘de eerste dag’. Het is een misleidende titel omdat de zondagse eredienst wordt bedoeld. Opnieuw wordt hierin de gereformeerde liturgie geweld aangedaan.

De inleiding van deze rubriek (pag.594) vermeldt dat er wordt begonnen met de vaste liturgische gezangen volgens de Lutherse traditie. Dit is in de PKN begrijpelijk. Het laat aan gereformeerden zien dat er een groot verschil is in liturgische tradities.

In de liederen die in de subrubrieken van deze rubriek staan, mist de commissie met nadruk liederen over de aanroeping van de Heilige Geest. Ook is er geen verootmoediging of genadeverkondiging in de verdeling terug te vinden. Ook dit is dus een weglating van een wezenlijk gereformeerd liturgisch element.

Ook de volgorde is vreemd. Eerst komt de doop, dan de bevestiging van ambtsdragers en daarna het Avondmaal. Het was te verwachten dat de sacramenten bij elkaar zouden worden gehouden. In deze volgorde lijkt er devaluatie van de sacramenten te zijn.

Ordinarium

Dit zijn ‘de vaste gezangen voor de liturgie’- maar niet voor de gereformeerde liturgie. Hierin zingen voorganger en kerkgangers elkaar bepaalde vaste liedregels toe.

Aanvang (namelijk van de kerkdienst)

Door deze liederen in rubriek aan te wijzen als aanvangsliederen van de eredienst verdwijnt de Intochtspsalm, waarmee in de gereformeerde traditie nadrukkelijk in iedere eredienst de verbondenheid met Israël wordt aangegeven. Opmerkelijk is dat in de oude christelijke traditie het Introïtus (het intochtlied) óók altijd een Psalm was. Deze gewoonte wordt nu dus los gelaten.

Drempelgebed

Hieronder vallen onder andere allerlei muzikale versies van Votum en Groet. Het drempelgebed, al dan niet gezongen, stamt uit een andere traditie dan verootmoedigingsgebed en genadeverkonding.

Kyrie en Gloria

Opvallend veel kyrie liederen hebben in het nieuwe Liedboek een plek gekregen.

‘Kyrië’ is de (verkorte) naam voor het gebed waarin om Gods ontferming voor de wereld wordt gesmeekt: Kyrië Eleison! Na dit gebed wordt in de betreffende traditie Gods lof gezongen: het Gloria. Ook deze traditie is inhoudelijk anders dan de gereformeerde.

Tien woorden

Dit verwijst naar de Tien Geboden, de Wetslezing in de gereformeerde liturgie. De commissie heeft bezwaar tegen lied 311: ‘Wij kiezen voor de vrijheid’. Wij zijn het niet die kiezen, maar God kiest en wij aanvaarden dankbaar Zijn verlossing.

Rond de Schriften

In de gereformeerde liturgie zou hier het gebed om verlichting met de Heilige Geest worden gebeden, al dan niet gezongen. In deze subrubriek is onder andere het bekende ‘HERE Jezus, om Uw woord...’ opgenomen, maar ook lied 330, van Oosterhuis:

Woord dat ruimte scheidt, toekomst, wijd licht land
Waar gerechtigheid als rivieren stroomt,
Waar een wijnstok bloeit tegen klippen op-
Even is het waar en dan is het weg.
Toon mij niet vergeefs wat mijn ziel verlangt,
Geef dat ik volhard in uw vergezicht.

Het mag duidelijk zijn dat bovenstaand lied indruist tegen datgene wat men in de gereformeerde kerken belijdt.

Halleluja

Deze subrubriek bestaat uit elf manieren om ‘Halleluja’ te zingen.

Schriftacclamatie

Dit is letterlijk een ‘uitroep’ na een Schriftlezing. Deze uitroep is op muziek gezet en komt uit de liturgische beweging, die zich weer baseert op de rooms-katholieke traditie.

Bij voorbeeld: ‘U komt de lof toe, U het gezang, U alle glorie, o Vader, o Zoon, o Heilige Geest in alle eeuwen der eeuwen.’ (Lied 339, in diverse variaties.)

Credo

In deze subrubriek zijn de geloofsbelijdenissen opgenomen. Het Apostolicum is Lied 340b, Lied 340a is de geloofsbelijdenis van Nicea.

Lied 340d is een geloofsbelijdenis uit de pen van Oosterhuis die het scheert langs de grens van het toelaatbare. De Opstanding van Jezus Christus wordt hierin weergegeven met ‘Daarom heeft Hij de naam ontvangen: eerstgeborene uit de doden, Zoon van God en Heer van allen.’ Ook wordt gezongen: ‘Ik geloof in de kerk, samengeroepen en uitgezonden om te doen wat Hij heeft gedaan... om te dragen de zonden van de wereld en te stichten vrede op aarde.’ Dit is weer een aantasting van het gereformeerde belijden.

Belijdenis en Doop

Gelukkig is een aantal bekende dooplieden opgenomen. Helaas zijn er ook liederen opgenomen die de commissie ‘onder de maat’ vindt. Een mooi nieuw lied is lied 355.

Het valt de commissie op dat de verbondsgedachte in deze rubriek vrijwel ontbreekt.

Over Lied 359 is al eerder geschreven: een dooplied op de wijze van ‘ozewiezewoze’! Ook qua tekst keurt de commissie dit lied af.

Bevestiging ambtsdragers

Lied 360 is het bekende ‘Kom Schepper, Geest, daal tot ons neer.’ Wij zijn gewend om dit te zingen als gebed om de verlichting van de Heilige Geest, of rond Pinksteren. Hier staat het in de subrubriek bevestiging ambtsdragers. Het is duidelijk geen bede meer voor alle gemeenteleden. De opname van dit lied in deze subrubriek roept het beeld op van de rooms-katholieke invloed en de gedachte aan de apostolische successie.

Zoals eerder opgemerkt is Lied 363 de oude berijming van Psalm 134:3. Het is mooi dat dit geliefde lied in de bundel is opgenomen, maar het is vreemd dat niet wordt vermeld dat dit de oude berijming (berijming 1773) is. Ook is de plaatsing in de subrubriek bevestiging ambtsdragers logisch door het gebruik van dit vers, maar niet consequent.

Inzameling gaven

In deze subrubriek staan twee liederen uit het Liedboek voor de Kerken plus een nieuw lied waarin onder ander gezongen wordt: ‘Onze gaven, ons respect, wij schenken het U op weg naar uw vrede, neem ons aan.’ (Lied 366). Ook hier signaleren wij een totaal andere beleving dat de gereformeerde.

Gebedsacclamatie

Vele variaties van de liederen 367 en 368 zijn opgenomen als gebedsacclamaties. Dit zijn gezongen regels als reactie op een gesproken gebed. Ook dit is afkomstig uit de liturgische beweging en niet uit de gereformeerde liturgie.

Onze Vader

Er zijn allerlei varianten om het Onze Vader te zingen opgenomen. De commissie vraagt zich af waarom niet de versie van Elly & Rikkert is opgenomen. Deze wordt in onze kerken, en

niet alleen daar, regelmatig gezongen. Dit is een gemiste kans. Wel is het bekende opwekkingslied opgenomen als Lied 371.

Maaltijd van de Heer

De commissie mist in deze rubriek diverse bekende Avondmaalsliederen die in onze kerken bij de Avondmaalsviering worden gezongen en die ook aansluiten op het formulier, zoals Gezang 356 (O leid mijn blindheid bij de hand), Gezang 360 (Heer, wij komen vol verlangen op uw roepstem naar uw dis) en Gezang 365 (De zonden zijn vergeven!).

Veel liederen die wel zijn opgenomen lijken de wezenlijke betekenis en aard van het Avondmaal te ontcrachten en de commissie betreurt dit. Een paar voorbeelden hiervan zijn de lied 387, met een horizontale invulling van het Avondmaal, en lied 388 ('Vol vreugde ziet God naar mensen die recht doen: zij scheppen geluk').

Lied 383 ('Zeven was voldoende, vijf en twee') zou bij de Bijbellieder en in plaats van bij de Avondmaalsliederen moeten worden geplaatst - in ieder geval in de gereformeerde uitleg van het schriftgedeelte waarbij dit lied is gedicht. Dat geldt ook voor Lied 395, een lied over de uittocht uit Egypte.

Over het simplisme van Lied 394 is de commissie niet te spreken. Dit biedt openlijk ruimte om kinderen aan het Avondmaal te laten deelnemen.

De liederen 402 en 403, in diverse variaties, zijn deels voor koor bedoeld en de melodie van die gedeeltes is niet weergegeven. Sanctus en Benedictus (Lied 404 in vele variaties), de Acclamatie bij de instellingswoorden (Lied 407a-c) en het Agnus Dei (Lam Gods, Lied 408) komen eveneens uit de rooms-katholieke traditie.

Het is goed dat het bekende en geliefde 'Genadig Heer, die al mijn zwakheid weet' (Lied 381) is opgenomen. Dat geldt ook voor Lied 405 ('Heilig, heilig, heilig'), al zou de commissie dit lied onder de Bijbellieder en of Cantica hebben opgenomen in plaats van bij de viering van het Avondmaal. Ook hierbij klinkt weer een oude niet-gereformeerde traditie mee.

Te Deum

Dit betekent: 'U, God' en is het begin van 'U, God loven wij' (voluit: Te Deum laudamus). Dit zijn de liederen 411-413, en 412 en 413 zijn bekende en geliefde lofliederen: 'Wij loven U, o God' en 'Grote God, wij loven U.'

Afsluiting

Bedoeld wordt de afsluiting van de eredienst. Deze subrubriek begint met 'ons' Gezang 456 ('Zegen ons, Algoede'). Tussen deze liederen, die de commissie grotendeels positief beoordeelt, bevindt zich Lied 419, van Oosterhuis, dat het beste kan worden samengevat als 'Doei!' in plaats van als antwoord op de Zegen van de HERE. Een vergelijkbaar losse toon is te vinden in Lied 423, met als refrein: 'Vaya con Dios en à Dieu'.

Een verrassend nieuw lied is Lied 425, van Rikkert Zuiderveld.

Zending en Zegen

Vroegen de liederen in de vorige subrubriek om Gods Zegen of gingen ze over het leven vanuit die Zegen, de liederen in deze subrubriek zijn verwoordingen van de Zegen of simpelweg het 'Amen' erop (lied 431a-c).

Deze liederen gaven de commissie een ‘moedeloos gevoel’. Hier hadden andere keuzes gemaakt moeten worden. Zie bijvoorbeeld Lied 430: ‘*voorzang*: Voor wie zoeken in de stilte naar een vuur voor hart en handen: *allen*: met vrede gegroet en gezegend met licht!’

3.5 Getijden van het jaar

Bij het doornemen van de liederen in dit hoofdstuk viel op hoeveel liederen van Huub Oosterhuis zijn gebruikt. Ook hier worden weer diverse mooie liederen van Elly & Rikkert Zuiderveld gemist, terwijl die met name geschikt zijn voor en graag gezongen worden door kinderen.

Adventstijd

De antifonen bij de diverse Adventszondagen (Lied 432) geven een gevoel van vervreemding: wat moet een gereformeerde hiermee? Bij voorbeeld: ‘Uw God ziet uit naar het uur dat Hij u in de armen sluit.’ (Lied 432b)

Groot gemis in deze rubriek is het lied ‘Daar is uit ’s werelds duist’re wolken’, dat echter wel als lied 482 in een oudere versie is opgenomen bij de kerstliederen.

Lied 456 a+b is een Bijbel-vertellied over Johannes de Doper en past beter in die rubriek.

Kersttijd

De commissie begrijpt niet waarom in lied 471 (‘In dulci jubilo’) zoveel Latijn wordt gebruikt.

Lied 475 (‘Ik mag hier aan uw kribbe staan’) is een veranderde versie van het lied ‘Ik kniel aan uw kribbe neer’. Ook Lied 482 (‘Er is uit ’s werelds duist’re wolken’) is een bewerking van het bekende lied. De wijzigingen zeggen veel over de theologische achtergrond, evenals de opname van deze wijziging in deze bundel.

In de liederen 476 ‘Nu zijt welkome’ (vers 2) en 478 ‘Komt verwondert u hier mensen’ (vers 3) zijn in het verleden weggelaten coupletten weer toegevoegd. Deze coupletten zijn in het verleden niet voor niets in de gereformeerde kerken weggelaten.

De commissie is blij dat de liederen 511 (‘Door goede machten trouw en stil omgeven’), 512 (‘O Jezus, hoe vertrouwd en goed’) en 513 (‘God heeft het eerste woord’) in de bundel zijn opgenomen. Het zijn echter geen kerstliederen en horen niet thuis in deze subrubriek.

Epifaniëntijd

De liederen in deze rubriek zijn naar het oordeel van de commissie passend genoeg, hoewel Lied 515 (‘Een kind geboren te Bethlehem’) eerder in de kersttijd gezongen zal worden.

Veertigdagentijd

De commissie is van mening dat lijdenstijd een betere benaming is. De keuze voor deze benaming is van invloed op de keuze van de liederen.

Lieder die node worden gemist zijn o.a. ‘Gethsemané, die dag moest eenmaal komen’, ‘Leer mij, o Heer, Uw lijden recht betrachten’ en ‘Mijn Verlosser hangt aan ’t kruis’. Toch staan er in deze subrubriek veel mooie en geliefde liederen.

De liederen 540-542 gaan over het volk Israël in de woestijn. In de gereformeerde traditie is dat niet het onderwerp voor de Lijdenstijd.

De indeling ‘veertigdagentijd’ en ‘drie dagen van Pasen’ stamt uit de liturgische traditie. Door deze indeling komt de lijn lijden-kruis-opstanding niet helder naar voren. Zowel het kruis als de Opstanding komen niet voldoende tot hun recht in deze bundel.

Drie dagen van Pasen

De liederen 583 (‘Maria keek toe, men hing Jezus zo hoog, ten hemel, zijn armen, ver boven haar hoofd.’), 584 (‘Is zijn ure gekomen, blijven onvoltooide dromen dan vervagen tot de nacht’), 586 (‘Zie de mens die in zijn lijden teken werd voor alle tijden van wat liefde dragen kan’), 589 (‘O lichaam van het woord, dat riep in de beginne, nu gaat Gij onverhoord de mond der aarde binnen.’) scheren voor de commissie langs het aanvaardbare.

Lied 594 (‘Wachters op de morgen’) is een vreemd lied, gebaseerd op een tekst uit Jesaja, maar waar niet de letterlijke Bijbeltekst wordt gebruikt.

Lied 606 gaat over de doortocht door de Schelfzee. Dat is niet de eerste Bijbelse geschiedenis waaraan wij bij Pasen denken. Eerder nog zou het een dooplied kunnen zijn, ware het niet dat deze link op geen enkele manier wordt gelegd.

Lied 634 (‘U zij de glorie’) is niet gelijk aan de bekende versie. De commissie vraagt zich af waarom deze versie is opgenomen en waarom niet op zijn minst beide liederen naast elkaar werden afgedrukt.

Lied 635 is een mooie berijming van de hand van A.F.Troost van het oude ‘zondvloedgebed’ uit de doopliturgie. De vraag is wel waarom dit lied hier en niet in die subrubriek is opgenomen.

De bekende en mooie liederen ‘Wees gegroet Gij eersteling der dagen’ (Gez. 221) en ‘Jezus is ons licht en leven’ (Gez. 222) ontbreken in het nieuwe Liedboek.

Paastijd

Hiermee wordt de tijd na Pasen bedoeld, dus niet de tijd van Pasen zelf. Ook hier zijn weer enkele antifonen - voor de verschillende zondagen na Pasen, zoals gehanteerd in de liturgische traditie - opgenomen.

Diverse liederen, zoals lied 641 (‘Jezus leeft en ik met Hem’) en 642 (‘Ik zeg het allen dat Hij leeft’) zouden door de commissie in de rubriek van Pasen zijn geplaatst.

Hemelvaart

In deze subrubriek zijn diverse nieuwe en vaak zeer ‘dichterlijke’ liederen opgenomen.

Pinksteren

In Lied 675 (‘Geest van hierboven’) is in de laatste regel van vers 2 ‘zonen’ veranderd in kinderen. Dit zeer tegen de bedoeling van dichter Muus Jacobse in.

Hij gaf ooit in een lezing aan dat hij voor ‘zonen’ had gekozen vanwege de Bijbelse lading van dit woord. Een zoon heeft namelijk erfrecht en dat klinkt in dit lied door! Het is daarnaast respectloos tegenover de dichter om het lied zo ‘politiek correct’ aan te passen.

Zeer storend en oneerbieding is het gebruik van 'jij' in Lied 697 'Kom Schepper, Geest'. Dit lied van Indiaanse oorsprong ademt volgens de commissie niet de Geest van God, maar eerder een Al-geest. Het refrein luidt:

Met wind in de haren
En zon in de rug ligt
Het land voor ons open.
Met Jou aan mijn zij
Met Jou op mijn pad
Geen kwaad zal ik dichten
Want Jij bent nabij.

Lied 701 lijkt een gnostieke achtergrond te hebben. Vers 1 luidt:

Zij zit als een vogel, broedend op het water,
Onder haar de chaos en van de eerste dag;
Zij zucht en zij zingt, moeder van de schepping,
Wachtend op het woord totdat zij baren mag.

Deze liederen behoren naar de mening van de commissie niet thuis in een christelijke (protestantse!) liederenbundel.

Trinitatis

Gemist worden de liederen 'Halleluja, eeuwig dank en ere', 'Halleluja, lof zij de Heer' en 'Halleluja, lof zij het lam'.

De liederen 706 ('dans mee met Vader, Zoon en Geest, kom binnen in hun kring') en 707 ('Dragende, moederlijke God'; 'Gevende, moederlijke Zoon'; 'Zonnige, moederlijke Geest') zijn in hun beeldspraak geen Bijbelgetrouwe gereformeerde liederen.

Bevrijdingsdag

Een overbodige rubriek in een liedboek voor de eredienst! Bevrijdingsdag, hoe belangrijk ook, is geen kerkelijke feestdag. Wanneer een dergelijke rubriek toch moest worden opgenomen, waarom is er dan ook geen aandacht besteed aan de dodenherdenking?

Als lied 708 is het 'Wilhelmus' opgenomen.

Zomertijd

Deze subrubriek bevat alleen antifonen voor de verschillende zondagen van het liturgische jaar.

Herfsttijd

Ook deze subrubriek begint met enkele antifonen.

Het is de vraag waarom Lied 713 ('Wij moeten Gode zingen') op deze plaats is opgenomen. Lied 714 ('Dat ik recht kan staan, dat ik vrij kan gaan, God zij dank.') van de feministische theologe Maria de Groot kreeg tot verbazing van de commissie ook een plaats in deze subrubriek.

Oogst

Deze subrubriek vervangt de dankdag voor gewas en arbeid. De biddag wordt niet terug gevonden.

Hervormingsdag

Lied 721 ('Houd ons bijeen, God, rond uw woord') is een nieuwe vertaling van het bekende lied van Luther. Naar het oordeel van de commissie had beter Gezang 310 'Bewaar ons HERE, bij uw woord' kunnen worden opgenomen.

Allerheiligen

Ook dit is een rubriek die duidelijk vanuit rooms-katholieke invloeden is opgenomen. In onze traditie kennen wij dit begrip niet, laat staan dat er liederen in ons liedboek voor hoeven te worden opgenomen.

De liederen 730 ('Heer, herinner U de namen') en 733 ('Vrienden die zijn overleden') doen vermoeden dat hier het roomse idee van het voorgeborchte, de plaats waar mensen moeten wachten en hun zonden moeten boeten tot zij worden toegelaten tot de hemel, wordt bezongen. Het moge duidelijk zijn dat dit niet past in de gereformeerde liturgie. Dat geldt overigens ook voor Lied 731, waarin tot de HERE God wordt gezegd: 'Vergeet niet hoe wij heten' en wat er verder volgt.

Geloofsgetuigen

Het Lied van Eva (Lied 738) noemt Eva de bron vol levenskracht. Dit lied is blijkbaar gedicht bij een kindernevendienstproject, maar is niet bruikbaar in de 'gewone' eredienst.

In deze subrubriek zijn helaas enkele liederen opgenomen die 'heiligen' bezingen: Willibrord (Lied 743), Sint Maarten (Lied 744) en Sint Nicolaos ('Sinterklaas', Lied 745). De commissie wijst deze liederen nadrukkelijk af. Een voorbeeld uit Lied 745: 'Nicolaos.....sta ons bij nu wij hier bidden'.

Voleinding

Betreffende de liederen over de nieuwe hemel en aarde concludeert de commissie dat er zeer weinig over (het nieuwe) Jeruzalem wordt gezongen.

De commissie mist geloofsliederden als 'Ik zie een poort wijd open staan' en 'Lichtstad met uw paar'len poorten. Die hadden beter gepast dan sommige liederden die nu wel zijn opgenomen.'

Als voorbeeld van een gedicht over de opstanding der doden dat naar het oordeel van de commissie niet had moeten worden opgenomen verwijst de commissie naar bladzijde 1263.

3.6 Leven

Deze rubriek bevat liederden voor diverse fasen van het menselijk leven 'van de wieg tot het graf'. Er staan gelukkig ook bekende en geliefde liederden in, al vraagt de commissie zich af waarom veel andere liederden de bundel niet hebben gehaald. Bij diverse subrubrieken worden hiervan voorbeelden gegeven.

Alles overziende blijken er veel Oosterhuis- en vergelijkbare 'dichterlijke' liederden in dit liedboek te staan.

Levenstijd

Node gemist worden de liederden 'Nooit kan 't geloof te veel verwachten' en 'Heer U bent mijn leven'(uit het gezangboek van de GKv).

Lied 778 ('O HERE God, - ons liefst verlangen') had naar de mening van de commissie beter bij de doop gepast.

Lied 781 ('Kind van God gegeven') is heel mooi. Daarentegen is lied 783 ('Voor mij is geluk de wind om mijn oren, de zon in de lucht en languit in het gras.) totaal ongeschikt voor een geloofsliedboek.

Trouw

Het lijkt erop dat in deze rubriek de liederen van de rubriek 'kerk' uit het Liedboek voor de Kerken zijn overgenomen.

Lied 789 ('Delf mijn gezicht op') is tekstueel een heel vreemd lied. In Lied 793:3 wordt meer gezegd dan in het huwelijksformulier, namelijk dat zelfs de dood niet scheidt. Dat klinkt mooi voor geliefden, maar hiermee wordt mensen méér opgelegd dan de HERE hen oplegt.

Het is de vraag wat de bedoeling is van Lied 794: 'Gods zegen bidden wij je toe'. De melodie is dezelfde als van het huwelijkslied Gez.367, maar hier is de tekst nadrukkelijk tot één persoon gericht. Als toppunt van de subrubriek 'trouw' is er een scheidingslied: Lied 795, op de melodie van 'Rust mijn ziel, uw God is koning'. Dit gaat naar de mening van de commissie alle perken te buiten.

De commissie is van mening dat het lied 787 (over Ruth) een Bijbellied is.

Levensreis

Wie deze subrubriek als geheel beschouwt krijgt de indruk dat de levensreis vooral zorgelijk en kommervol is. Dat is voor een christen een vreemde conclusie.

Lied 800 ('Wat zou ik zonder U geweest zijn') is in de plaats gekomen van gezang 454. De liederen lijken veel op elkaar, maar vers 4 is verdwenen en twee nieuwe coupletten 4 en 5 zijn toegevoegd. Naar het oordeel van de commissie is dit geen verbetering; de tekst is horizontaler geworden.

De liederen 803-806 zijn Bijbelliederen. Het is niet duidelijk waarom deze in de rubriek 'levensreis' staan en andere Bijbelliederen niet.

Met verbazing las de commissie in Lied 811: 'Zoals een moeder ...waarborgt dat (haar kinderen) leven, zo werkt een god van liefde...' en de vrije 'vertaling' die wordt gegeven van Lied 844.

Lied 837 ('Iedereen zoekt U, jong of oud') is hertaling van gezang 170 ('Meester, men zoekt wijd en zijd'). De tekst is moderner, maar daarmee nog niet beter geworden.

Lied 861 is een mooi lied van Marcel en Lydia Zimmer. Helaas is het duidelijk een stuk voor uitvoerende musici: moeilijk zingbaar voor een gemeente en lastig te begeleiden.

Bidden

Bij veel van deze liederen vraagt de commissie zich af waarom zij bij deze rubriek zijn ondergebracht.

Diverse liederen in deze subrubriek zijn in een vreemde taal geschreven: Lied 862 bijvoorbeeld is in het Latijn en het Frans, Lied 895 in het Spaans. De van Lied 872 ('Masithi Amen') gegeven vertaling is niet te controleren; het is onbekend in welke taal dit lied is geschreven en de uitspraak van de woorden zal ook niet voor ieder duidelijk zijn. De commissie heeft vragen bij het nut van het zingen en bidden in een onbegrepen taal.

Opvallend is ook de 'hertaling' van het lied opgenomen als nummer 878. In het lied zoals het in de Opwekkingsbundel staat gaat het om Gods volk dat wordt uitgeleid.

Geloven

In deze subrubriek zouden volgens de commissie veel bekende en belijdende liederen te vinden moeten zijn. Voor een deel is dit inderdaad het geval, maar er is wel heel wat op af te dingen.

Het bekende 'Vaste rots van mijn behoud' is bewerkt tot Lied 911: 'Rots waaruit het leven welt.' Waar in de 'oude' versie de HERE Jezus duidelijk wordt aangesproken als deze vaste Rots, ontbreekt Zijn Naam volledig in de nieuwe bewerking. Het is 'Gij'- en wie of Wie dit is wordt uit de tekst niet duidelijk.

Bij lied 912 "Neem mijn leven, laat het, Heer" missen coupletten uit het oude gezang 473. De reden zal wel zijn dat deze coupletten later door andere dichters zijn toegevoegd. Toch is het jammer, het lied is naar de mening van de commissie zo niet meer compleet.

Lied 916 neigt naar de alverzoening. Dit is dus ook een lied dat door de commissie wordt afgewezen voor gebruik, net als lied 945. Enkele passages (vers 1 en 3) uit dit lied:

Ja, het liefst zou ook ik,
als die andere drammers,
God tot ingrijpen dwingen
met die almacht van Hem;

Maar dan klinkt: 'Zie de mens'
en ik kijk in een spiegel
zie het lijden, de onmacht,
mijn armzalig gezicht.

Voor Lied 926 moet men, net als voor diverse andere liederen, een kooruitgave aanschaffen. De reden hiervan is de commissie niet duidelijk; wat is het nut van opnemen in de bundel op deze manier?

Levensgrens

In deze subrubriek staan liederen rondom het sterven van de mens. De meeste van deze liederen acht de commissie ongeschikt om te gebruiken in onze eredienst. Hieronder volgen enkele voorbeelden.

Lied 951 ('Liefelijk licht, dat ons van God verhaalt'), op de melodie van 'Blijf bij mij, Heer', is af te raden. Het licht wordt bezongen en niet de Heer.

Lied 952 is een lied waarin twijfel en wanhoop worden uitgezongen, maar zonder de Bijbelse troost.

De melodie van lied 955 ('Jezus, mijn verdriet is groot') is van 'Altijd is Kortjakje ziek'. De commissie vindt dat hiermee de ernst van het sterven – niet: dood gaan!- geen recht wordt gedaan. Dit lied, voor kinderen bedoeld, is bijna oneerbiedig van toon:

Lieve God, begrijp het dan
dat ik hem/haar niet vergeten kan.

Er wordt geen Bijbels perspectief geboden. Het eind van het liedje is

Ik wil ook wel graag geloven
dat er een hemel is, hierboven.
Liever had ik hem/haar hier dichtbij,
was hij/zij nu maar vlak bij mij.

Een dergelijk lied hoort niet thuis in een christelijke liederenbundel!

De gedichten die na lied 957 volgen zijn lang niet alle aanvaardbaar. Wie een indruk wil krijgen leze 'oma's bril' (pag. 1490), waar wordt gesproken over een vliegende (gestorven) oma. De toon komt spottend over en het geloof dat er een hemel is wordt door de spreker in het gedicht niet serieus genomen. Ook het gedicht 'verhuizen in de nacht' op dezelfde pagina gaat uit van het niet weten waar het de eeuwigheid betreft.

Lied 959 in zijn variaties komt uit de rooms-katholieke uitvaartmis: het 'in paradysum': de engelen zullen u naar het paradijs geleiden. Het is de vraag wat een dergelijk lied in een protestantse bundel doet.

3.7 Samen Leven

In deze rubriek, waarvan de naam enigszins vaag is en die meer doet denken aan 'wat niet onder de andere categorieën valt' staan veel bekende liederen. Helaas is 'Samen in de naam van Jezus' niet opgenomen.

Kerk

De tekst van lied 982 ('In de bloembol is de krokus') is vaag en heeft weinig of niets met de eredienst van doen.

Schepping

Lied 983 is een canon van Oosterhuis en heeft als tekst: 'Lieve boetseerder trek mij uit de klei.' Dichterlijk gezien is dit een vondst, maar de commissie mist de eerbied voor de Schepper.

De geloofsrelevantie van de 'buitencanon' uit Lied 988 (J.M. de Vries) ontgaat de commissie:

Dit is meer een kamlied dan een lied voor de gemeente.

Onder Lied 985 ('Heilig, heilig, heilig, hemelhoog verheven') valt in negatieve zin het gedicht 'Kleine koe' (pag.1525) op. In dit gedicht wordt de zegen van God voor alles van 'mijn kleine koe' gevraagd.

Gerechtigheid

In het lied dat de voetwassing beschrijft (Lied 998) wordt de HERE Jezus consequent met 'Je' aangesproken. De commissie mist hierin de eerbied voor Gods Zoon.

Lied 1002 ('Een volk op weg gezet') zou socialistisch kunnen zijn, ware het niet dat er een verwijzing naar de lofzangen van Maria en Hanna in staat en 'Hij' een keer nadrukkelijk met een hoofdletter wordt geschreven. Maar dat is niet te horen wanneer het lied wordt gezongen.

In Lied 1005 wordt een mooie vertaling van het Engelse 'Longing for light' van de hand van Elly Zuiderveld gegeven.

Lied 1006 is een variatie op het Onze Vader. Het is de commissie niet duidelijk waarom dit lied in de subrubriek 'gerechtigheid' staat.

Vrede

De commissie heeft zich verbaasd over de tekst van Lied 1015, een canon:

Tot het uiterste, in alle uithoeken, tot aan je grenzen,
mag je gaan tot er vrede is, vrede op aarde voor alle mensen.

Dit is ver verwijderd van de Bijbelse boodschap dat niet wij de vrede kunnen brengen, maar dat de HERE de ware vrede geeft, al laat dit onverlet dat wij vredestichters (mogen) zijn.

HOOFDSTUK 4

Registers, medewerkers, taalgebruik.

4.1 Registers

De commissie vindt het een omissie dat er geen register van schrijvers, dichters etc. is opgenomen, zoals dat in het oude Liedboek wel het geval was.

Ook ontbreekt de verantwoording betreffende de kerkelijke achtergrond van deze medewerkers.

Op de website www.liedboek.nl staat inmiddels dat een dergelijk register in de maak is en in toekomstige drukken zal worden opgenomen. Wanneer dat zal zijn, is onbekend.

4.2 Medewerkers

Het is in het kader van onze opdracht niet doenlijk om van alle medewerkers/schrijvers van liederen uit dit liedboek uit te zoeken wie ze zijn, wat ze doen en uit welke kerkelijke 'hoek' ze komen. Toch is dat bij een aantal veel geciteerde dichters wel van belang omdat het veel zegt over de achtergrond en de samenstelling van de liederen.

Anton Ent (schrijver gedichten o.a. bij psalm 42)

Pseudoniem van Henk van der Ent. Nederlandse dichter die vooral schrijft over thema's rond lijden en dood, liefde en religie. Studeerde Nederlands aan o.a. de VU te Amsterdam.

Maria de Groot (tekstschrijfster van o.a. lied 164)

Feministisch rooms-katholiek theologe en schrijfster. Geeft cursussen op gebied van Bijbelse en buiten-Bijbelse exegese, poëzie en proza. Studeerde Nederlands en Theologie. Medeoprichtster van het blad Ekklesia. Mede grondlegster van de feministische theologie in Nederland.

Sytze de Vries

Freelance theoloog, predikant, schrijver, dichter en publicist. Studeerde Godgeleerdheid in Groningen. Was predikant in Peize, Purmerend en Amsterdam, redactielid van 'Zingend geloven' en werkte jaren voor de NCRV. Werkt heden ten dage als zelfstandige in De Vertaalslag, Werkplaats voor het Woord in taal, toon en teken, waar hij zich toelegt op het schrijven en geven van lezingen, cursussen en adviezen.

Wim Pendrecht

Pseudoniem voor Cornelis Willem van der Neut, oud schooldecaan en docent Nederlands te Bussum. Deed radiowerk en schreef hoor- en zangspelen voor school- en godsdienstige uitzendingen. Schrijver van vele dichtbundels.

Karel van Deurlo

Studeerde Oude Testament en Bijbelse theologie aan de VU te Amsterdam. Emeritus hoogleraar Oude Testament en hoogleraar Bijbelse theologie, beide aan de VU. Was studentenpredikant in Amsterdam en medewerker bij de IKON. Schreef wetenschappelijke boeken, maar ook vele Bijbelliedjes voor kinderen en tieners.

Huub Oosterhuis

Theoloog, dichter, ex-jezuïet en voormalig priester. Zijn naam is verbonden aan de modernistische tendensen binnen de Nederlandse kerkprovincie na het Tweede Vaticaanse Concilie en de daarmee gepaard gaande polarisatie tussen modernisten en behoudsgezinden. Hij publiceerde een groot aantal liederen en gedichten en beïnvloedde de modernistische

denkbeelden over liturgie en kerkelijk leven in Nederland diep. Oosterhuis maakte een ontwikkeling door: geloven werd voor hem steeds meer “medemenselijkheid en opkomen voor de ontrechten”. God als persoon verdwijnt naar de achtergrond.

4.3 Taalgebruik

Het taalgebruik van veel nieuwe liederen en van de meeste gedichtjes is populair. De eerbied voor de Heilige God is soms ver te zoeken. De HERE wordt aangesproken met ‘Jij’ of ‘jij’. De naam HERE is niet meer in gebruik, zoals deze ook in de Nieuwe Bijbelvertaling ontbreekt.

Er is regelmatig sprake van gender-neutraal of inclusief taalgebruik: zonen worden kinderen (zie bijvoorbeeld Lied 675 versus Gez.477).

Hoewel het taalgebruik van de nieuwere liederen regelmatig (te) eenvoudig is, zijn er weinig echte kinderliederen opgenomen. Het is daarnaast lastig om deze liederen te vinden, omdat ze door de hele bundel heen zijn ‘gestrooid’ en er geen register op kinderliederen is.

Ook is het zeer de vraag of ‘doorsnee’ jongeren zich, mede door het hoog liturgisch taalgebruik, in de liederen in deze bundel kunnen vinden.

Conclusies en advies

Conclusies

Voor illustraties van de hieronder genoemde conclusies wordt verwezen naar de bovenstaande voorbeelden.

- Dit liedboek tast het Bijbelse beeld van God aan.
In veel liederen is geen sprake van een persoonlijke God, met Wie de gelovige een relatie kan hebben. Het zijn daarom ten diepste geen geloofslieder. Ook is er weinig ruimte voor de heiligheid van de HERE en de diepe eerbied voor Wie Hij is.

Wanneer een dergelijk Godsbeeld gaat overheersen in liederen, krijgen mensen ten onrechte een 'vage' en/of 'lieve' God. Zingen grift immers teksten beter in de ziel dan lezen. Luther zei niet voor niets dat zingen twee keer bidden is!

- In veel liederen staat niet de HERE, maar de mens centraal. Dat is een vreemd gegeven voor een liedboek met als ondertitel 'zingen en bidden in huis en kerk'.
- De 'liturgische' invulling van de eredienst zal door het gebruik van deze bundel terrein winnen ten koste van de gereformeerde liturgie.
Dit is niet alleen een uiterlijke, maar ook een inhoudelijke verandering.
- De 'doeltaal', het moderne en politiek correcte Nederlands, is belangrijker dan de 'brontaal', de taal van de Bijbel. Dit uit zich onder andere in inclusief taalgebruik, populaire woorden en spitsvondigheden.
- Alhoewel in het nieuwe Liedboek bijna de helft van de liederen uit het oude liedboek ongewijzigd is overgenomen, worden ook veel gezangen node gemist. Het lijkt wel alsof de verzoening en het plaatsvervangend offer van Jezus Christus als grond onder onze zaligheid geen prominente plaats mag hebben in het liedboek.
- Het is de vraag of jongeren zich herkennen in een dergelijke bundel. Het merendeel van hen zoekt het in liederen uit de sfeer van Opwekking of de Evangelische Liedbundel.

Ook ouderen zullen over het algemeen eerder naar oude en vertrouwde liederen grijpen dan naar literaire hoogstandjes. Het nieuwe Liedboek draagt het risico in zich dat het vooral wordt omarmd door een kleine erudiete en liturgisch bewuste groep binnen de oecumene, in plaats van door 'de breedte van de Kerk'.

- Door de mengelmoe van stijlen en theologieën die aan het nieuwe Liedboek ten grondslag liggen ligt de verwarring voor de gebruiker op de loer. Het kan een soort 'Babel', een spraakverwarring in kerkelijk Nederland veroorzaken, terwijl de doelstelling juist was om christenen en kerken samen te binden.
- De commissie zou bij het merendeel van de liederen in het nieuwe Liedboek wel iets willen opmerken. In plaats daarvan maakt de commissie een algemene opmerking. Let u op bij alles wat u hierin leest en toetst u het vooral aan de Schrift. Daarin is immers de bron voor ons geloven en loven te vinden! Wij mogen zingen tot eer van onze HERE. Aan deze norm moet ook een kerkelijke liedbundel voldoen.

Advies aan de synode

Gelet op alle bovengenoemde punten kan de commissie niet anders dan adviseren het in gebruik nemen ter beproeving en het op termijn invoeren van het Liedboek, *Zingen en bidden in huis en kerk*, ten zeerste ontraden.

Ook adviseert de commissie om PKN-predikanten die binnen de vGKN voorgaan erop te wijzen welke liederenbundels wel en welke niet binnen de vGKN kunnen worden gebruikt.

Bronvermelding

Literatuur:

Liedboek, Zingen en bidden in huis en kerk, 2013, ISK en BV Liedboek, Uitgeverij Kok.

Rapportage Nieuw Liedboek, Generale Synode PKN, 26 april 2013

Artikelen:

Vele artikelen uit het Nederlands Dagblad, Reformatorisch Dagblad, Friesch Dagblad en het Dagblad van het Noorden.

Artikel ‘Gezangen in het nieuwe liedboek’, Louw van de Bosse, vGKN Nieuwsbrief nr. 92, mei 2013 van de vGK Noordwijk.

Websites:

www.liedboek.nl

www.nieuwliedboek.nl

www.wikipedia.nl

www.trouw.nl

www.westfriesgenootschap.nl

www.boekencentrum.nl

www.sytzedevries.com

www.refdag.nl

www.nd.nl

www.frieschdagblad.nl

www.dagbladvanhetnoorden.nl